

Снимио Д. ГОЛ

Др Александар Фатић, директор Центра за безбедносне студије

КОРУПЦИЈА ЈЕ МОРАЛНО ПИТАЊЕ

Понашање политичке елите једног народа, следиће, уз извесне изузетке, и остали грађани.

Корупцију стога не видим примарно као питање кривичног права, већ као питање интегритета, личног поштења, а дух интегритета преноси се одозго надоле.

Центар за безбедносне студије једини се у Србији бави систематском криминолошком обуком за јавне службенике који се боре против такозваних „меких“ безбедносних претњи, попут корупције и организованог криминала. Данас се у савременим друштвима, наиме, сматра да је обученост јавних службеника, пре свега официра полиције, тужилаца, судија и сарадника у правосуђу, припадника различитих контролних служби у министарствима, главни чинилац спречавања труљења друштва које изазива корупција и системска криминализација, о чему смо разговарали са директором Центра проф. др Александром Фатићем.

Где је место Центра за безбедносне студије међу другим факултетима, центрима и институтима са сличним пољем деловања?

– Данас је у науци широко прихваћено становиште да је криминологија посебна наука, која више припада домену социологије него кривичног права. Посебно је занимљива примењена криминологија, која је код нас мало заступљена, и углавном се предаје у оквиру појединих предмета на Криминалистичко-полицијској академији, али не у домену који захвата обука, а коју Центар за безбедносне студије, у сарадњи са колегама са Академије, нуди. Стога је реч о садржински јединственом програму обуке на овим просторима.

Формат обуке у Центру истоветан је класичној последипломској настави, а од полазника се очекује да су завршили релевантни факултет, да су активно ангажовани као официри или јавни службеници средњег или вишег ни-

воа у раду на делатностима које су у вези са сузбијањем криминала и корупције, те да их је формално делегирало њихово министарство. Обуку је до сада успешно завршило више од 300 официра, тужилаца, судија – и сви су они активни у својим областима. Сарадња Владе Краљевине Шведске, као и сарадња Владе Србије, битне су компоненте у успешном одвијању тог програма, који се полако приводи свом закључењу, и ми очекујемо да би он требало да буде интегрисан на неку од државних наставних установа, сада када је у потпуности разрађен. Управо таква разрада је смисао помоћи систему образовања кадрова за борбу против организованог криминала и корупције у Србији.

Помињете корупцију. Борба против ње често је предизборно обећање. Али да ли је у српском друштву та борба уопште почела?

– Корупција није примарно питање кривичног права, него интегритета, личног поштења, а дух интегритета преноси се одозго надоле. Како се понаша политичка елита једног народа, тако ће се, уз извесне изузетке, понашати и народ. Србија је данас разорено друштво у коме се не зна ни шта се сме, ни шта се не сме, него је све дозвољено, ако се уђе у партијски мундир. Сви најављују борбу против корупције у туђим, а не у својим редовима. Сви су спремни на обрачун са корупцијом код других, а не у себи и код себе. Морал није критиковање других, него полагање од себе и своје партије да би се показао пример. У супротном, борба против корупције остаје спољашња репресија, и она обично не погађа главне генераторе, а њени укупни ефекти на смањење корупције су врло скромни.

Ви, дакле, корупцију одређујете првенствено као морално питање.

– Мислим да се треба више бавити контролом сопствених редова, него позивати репресивне институције да се боре против корупције. Најкрупнија корупција, уосталом, и не спада у кривична дела. У теорији корупције њене основне форме су кронизам (систематско фаворизовање пријатеља), непотизам (фаворизовање сродника) и намерно лоше управљање у оквиру законских овлашћења. Ниједна од ове три форме није захваћена криминализацијом у кривичном законодавству. Примање мита и слични облици корупције толико су ефемерни феномени, да прављење главне теме од њих потпуно одстрањује сваку контролу од праве корупције. Права корупција је у начину на који највиши представници политичке и привредне елите врше спроводе овлашћења. То је познати принцип који је данас уграђен у дефиницију корупције у Организацији за европску безбедност и сарадњу, и у тиму за борбу против корупције Светске банке. Реч је о две најнапредније организације за проучавање корупције у свету, а правила Оебса су уграђена и у европске нормативне инструменте, који су обавезујући за све земље чланице и кандидате за чланство.

Какве су последице социјалног раслојавања на друштвену стабилности?

– Некада су људи једни друге доживљавали као изданке

истог порекла. То смо изгубили, а другу врсту идентитета нисмо изградили. Више не знамо како да се односимо једни према другима. А тај је однос кључ свих наших политичких успеха и неуспеха. Друштво у коме постоји култура узајамних обрачуна, које уместо елементарне културе, саосећања и симпатије међу члановима исте политичке заједнице, гаји антагонизам, не може бити успешно, нити оставити за собом трајна дела.

За рањива друштва, као што је српско данас, кључно је да људи припаднике своје политичке заједнице почну да доживљавају као себи сродне. Не на нивоу нације, већ на основу припадности политичкој јединици, од нивоа месне заједнице до нивоа државе. Ако не покажемо солидарност према другима, од те заједнице нема ништа. Демократију схватамо као процедуру, заборављајући да поред процедуре постоји и традиција.

У Србији је дошло до великог социјалног раздвајања, појавили су се људи енормно богати за своје године, које познајемо јер смо заједно ишли у школу, на факултете, радили сличне послове. Своје необјашњиво богатство они не користе да интегрису заједницу, већ да се додатно, куповином политичке моћи, од ње одвоје. Србија, која је увек била друштво релативне једнакости, тако постаје друштво драстичних неједнакости. То је проблем који ће у будућности довести у питање друштвену стабилност.

Наше је друштво разједињено, вредности опадају и мењају се из дана у дан. Када видим како се неки млади понашају једни према другима, па замислим да ће они у будућности бити у могућности да руководе неким деловима друштва, ухвати ме језа.

На срећу, они који имају духовно утемељење, следе одређене вредности и систем веровања који им омогућава да схвате шта се око њих дешава, моћи ће да се у односу на то сами одреде, у складу са властитим моралним критеријумима.

Још пре 20 година познати криминолози тврдили су да Србија нема подземље. Ситуација се у међувремену променила, усталио се и организован криминал. Шта га чини толико опасним?

– Истина је да је до пре 20 година било политички некоректно

рећи да постоји организовани криминал на овим просторима, и свако ко је о томе писао био је предмет притисака и репресије. То, међутим, не значи да га није било. У ствари, на овим просторима је организовани криминал увек постојао. Њега је у титоистичко време држава користила да преко криминала напада дисиденте и политичке емигранте у иностранству. Организовани криминал је индустрија. Као што је Клаузевиц сматрао да је рат наставак политике насилним средствима, тако данас криминолози сматрају да је организовани криминал наставак бизниса криминалним средствима. Тамо где су границе између легитимног и нелегитимног мутне, лакше се разраста организовани криминал. Такође, тамо где има ресурса који се могу релативно лако опљачкати, разраста се организовани криминал.

Подсетимо се времена хиперинфлације, „штицунга“ и привилегија неких да куповином девиза од банака по званичном

Нема једноставнијег начина да се човек обогати него да држава мало „савије“ нека уобичајена правила и да му „за-логај“ монопола на неко време. Такав је био процес богаћења у свим посткомунистичким земљама, јер у њима је постојала култура тоталитарне власти која је могла да ради шта је хтела.

У Србији је дошло до великог социјалног раздвајања, појавили су се људи енормно богати за своје године, које познајемо јер смо заједно ишли у школу, на факултете, радили сличне послове. Своје необјашњиво богатство они не користе да интегрису заједницу, већ да се додатно, куповином политичке моћи, од ње одвоје.

Тамо где су границе између легитимног и нелегитимног мутне, лакше се развија организовани криминал. Врло често се развија и тамо где има ресурса који се могу релативно лако опљачкати.

Морал није критиковање других, него полагање од себе и своје партије да би се показао пример. У супротном, борба против корупције остаје спољашња репресија, и она обично не погађа главне генераторе, а њени укупни ефекти на смањење корупције су врло скромни.

курсу, а њиховом продајом грађанима по црном курсу, фактички законито опљачкају цео народ. Подсетимо се пирамидалних схема штедње попут „Дафимента“ и „Југоскандика“ које су оставиле десетине хиљада људи без уштеђевине. Све се те схеме, према данас важећим нормативним дефиницијама у оквиру ЕУ и УН, па и у српском законодавству, уклапају у појам организованог криминала, само што тада није било тих дефиниција и било је забрањено говорити о организованом криминалу.

Како је настајала спрега криминала, бизниса и политике у Србији?

– Најлакши начин да се човек обогати јесте да му држава омогући неку критичну предност, неки монопол, који други грађани немају. Ако сам ја пекар, и држава ми прода брашно из својих резерви за десети део цене на тржишту, док то другим пекарима не омогући, ја постајем богат човек преко ноћи, јер је мој хлеб двоструко јефтинији од сваког другог, а ја зарађујем на њему, рецимо, пет пута. Ако имам школу енглеског језика, и држава само преко мене спроводи обуку својих запослених у енглеском језику, ја постајем богат човек фактички преко ноћи. Нема једноставнијег начина да се човек обогати него да држава мало „савије“ нека уобичајена правила и да ми „залогат“ монопола на неко време. Такав је био процес богаћења у свим посткомунистичким земљама, јер у њима је постојала култура тоталитарне власти која је могла да ради шта је хтела.

Данас су инструменти богаћења политичке партије, које имају улогу дистрибутера друштвеног богатства посредством својих договора о структури власти. Политичка теорија власт сагледава као монопол примене силе и принуде, али једнако тако и као функцију расподеле друштвеног богатства. Стога је природно да је криминално богатство настајало великим делом у синергији са злоупотребом државне власти у транзиционим процесима у бившим комунистичким земљама. Када се једном употреби државна власт за чињење услуге организованом криминалу, настаје такозвани клијентелистички однос.

То је специфичан однос две стране, једне у власти и једне у криминалној групи, у коме је било којој страни тешко да изађе из те везе. Представник политичке странке има улогу спонзора криминалца, јер му омогућава привилегије којима се он богати, и у различитим степенима заштиту од правних последица. Истовремено, има улогу клијента тог криминалца, јер од њега прима новац, услуге, физичку заштиту, провизије, и томе слично. У овом другом смислу, криминалац је спонзор, а представник политичке власти је клијент. Уколико било која страна покуша да изађе из тог односа, она ствара врло опасну ситуацију за другог, који често доводи до тога да друга страна предузме екстремне мере. Стога су обе стране уплашене од прекида односа и трајно заробљене у клијентелистичком загрљају. То је доминантно криминолошко објашњење синергије појединих представника политичке власти и организованог криминала у транзиционим друштвима.

У сарадњи са шведском Агенцијом за међународни развој, у новембру ове године организујете међународну конференцију „Политика супротстављања организованом криминалу“. Шта од ње очекујете?

– Конференција ће окупити специјалисте из различитих области борбе против организованог криминала, а њу координира Експертски тим који сачињавају, поред чланове ЦБС-а, представници републичког тужилаштва, полиције, полицијске и правне науке. У њој ће учествовати неки од реномираних европских и регионалних стручњака, попут Клауса Бахмана из Пољске, Џона Слејтера, дугогодишњег стручњака британског Скотланд јарда, Сергеја Хеворкова из Украјине, односно полицајци, правници и тужиоци из земаља западног Балкана. Циљ конференције је верификација неких заједничких искустава и профилисање принципа на којима ће се базирати будућа Стратегија за борбу против организованог криминала. ■

Снежана ЂОКИЋ

КОНФЕРЕНЦИЈА О ЦИВИЛНОЈ ЗАШТИТИ У ЖЕНЕВИ

Државни секретар Министарства одбране др Зоран Јефтић и начелник Одсека цивилне заштите у Управи за ванредне ситуације Живко Бабовић учествовали су у раду Конференције „Улога цивилне заштите и нови глобални изазови“ која је одржана у Женеви.

Конференција је окупила представнике великог броја земаља из Европе, Азије, Африке и Јужне Америке. Излагања и расправа односили су се, највећим делом, на функционисање националних система за управљање у ванредним ситуацијама. Посебан акценат је стављен на значај међународне сарадње и помоћи у случајевима великих природних и техничких катастрофа.

Током боровка у Женеви, државни секретар др Зоран Јефтић сусрео се са министром за цивилну одбрану и ванредне ситуације Руске федерације, Сергејем Шојгуом. Том приликом истакнуто је значај сарадње две земље у области заштите и спасавања људи и материјалних добара од природних и техничких несрећа и катастрофа и начелно договорена даља сарадња у овој области. ■

ВОЈНИМ ПЕНЗИОНЕРИМА ЦРНЕ ГОРЕ ВРАТИТИ ПРАВО НА ПЕНЗИЈУ

Државни секретар Министарства одбране Игор Јовичић са сарадницима одржао је 26. јуна радни састанак са представницима Иницијативног одбора војних пензионера без пензија.

На састанку је констатовано да је неодржива ситуација у којој је пре 10 месеци доведен 61 војни пензионер, када им је Фонд за пензијско и инвалидско осигурање Црне Горе прекинуо исплату пензија и скинуо их са евиденције, а на основу Закона о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању Црне Горе.

Наиме, Фонд за пензијско и инвалидско осигурање Црне Горе укинуо је пензије свим пензионерима који су право на пензију остварили по војним прописима, немају пребивалиште у Републици Црној Гори, а до тада су били корисници Фонда ПИО Републике Црне Горе.

Представници Министарства одбране изнели су уверавања да ће са Министарством за рад и социјалну политику, као матичним органом за област ПИО, Министарством спољних послова, омбудсманом и другим органима Републике Србије учинити све, у складу са својим надлежностима, а ради превазилажења неодрживе ситуације у којој је овим грађанима Републике Србије укинута елементарно грађанско право. ■

САРАДЊА У ОБЛАСТИ ЗАКОНОДАВСТВА СА РУМУНИЈОМ

Делегација Правне управе Министарства одбране Републике Србије, коју је предводио секретар Министарства одбране Драган Радуловић, боравила је у званичној посети Министарству одбране Румуније. Том приликом секретар Радуловић сусрео се са државним секретаром и начелником Сектора за везу са парламентом и јавно информисање Георгетом Елизабетом Ионеску.

Током посете размотрили су актуелна питања у вези са усклађивањем прописа домаће легислативе са правом Европске уније али и остала правна питања и проблеме у области одбране у оквиру текућих реформских процеса у Румунији и Републици Србији. ■

